

Verklagsreglur sóttvarnalæknis um meðferð og flutning á líkum

Inngangur

Birt hefur verið reglugerð um meðferð og flutning líka [nr. 618/2018](#) sem byggir á sóttvarnalögum. Samkvæmt reglugerðinni skal sóttvarnalæknir setja verklagsreglur þar að lútandi. Smithætta af líkum er nú á dögum lítil og almennt má segja að smithætta frá lifandi einstaklingi er mun meiri en eftir andlát hans. Almenn smitgát sem viðhöfð er á heilbrigðisstofnunum gildir í umgengni við látinn einstakling.

Smithætta frá líkum

Almennt

Allir lifandi einstaklingar og lík bera með sér sýkla sem í flestum tilfellum valda ekki sýkingum. Sýklarnir lifa mislengi eftir andlát og í undantekningartilfellum geta þeir ógnað þeim sem handfjatla lík sé smitgátar ekki gætt.

Smitsjúkdómar hjá þeim sem hafa látist nýlega

Þeir smitsjúkdómar sem koma helst til álita sem ógn eftir andlát eru berklar, lifrabólgu, meningókkasjúkdómur, HIV-sýking, bakteríur sem eru ónæmar fyrir sýklalyfjum, s.s. mósar (methicillin ónæmir stafylókokkar) og ónæmar þarmabakteríur.

Mannariða (Creutzfeldt-Jakob sjúkdómur) er afar fágæt en getur valdið smithættu. Þetta á einnig við um smitandi veiruhitasóttir á borð við ebólu sem og miltisbrand og svarta dauða.

Uppgröftur á líki

Flestir skaðlegir sýklar lifa ekki lengi án lifandi vefs en í stað þeirra koma sýklar sem stuðla að rotnun. Gró miltisbrands geta hins vegar lifað lengi í jarðvegi.

Smitleiðir við meðhöndlun líka

Snertismit er líklegasta smitleiðin við meðhöndlun líka. Úða- og öndunarfærasmit er ósennilegt en vessar geta borist frá líki og jafnvel myndað úða sé óvarlega farið.

Bólusetningar

Mælt er til þess að þeir sem meðhöndla lík hafi fengið allar [almennar bólusetningar](#) sem mælt er til. Að auki er mælt með endurbólusetningum gegn barnaveiki, stífkrampa og lömunarveiki á 10 ára fresti. Einnig er mælt með bólusetningu gegn lifrabólgu B.

Tilkynningarskylda

Lækni sem gefur út dánarvottorð ber skylda (skv. sóttvarnalögum nr. 19/1997 og reglug. nr. 221/2012) að tilkynna til sóttvarnalæknis ef hinn látni var með tilkynningarskyldan sjúkdóm. Jafnframt ber að tilkynna þeim sem meðhöndla lík um hugsanlega smithættu og þörf á viðeigandi varúðarráðstöfunum.

Ábyrgð

Leiðbeiningar sem gilda á heilbrigðisstofnunum um smitgát gilda einnig um meðferð líka í líkhúsum, kapellum og kirkjugörðum. Sá sem er ábyrgur fyrir útfararstofnunum er einnig ábyrgur fyrir því að verklagsreglum vegna sóttvarna sé fylgt. Ábyrgðin nær einnig til þess að veita starfsmönnum útfarastofnana fræðslu um grundvallarsmitgát.

Varnaraðgerðir á heilbrigðisstofnunum

Verklagsreglur fyrir starfsmenn

Mælt er til þess að notaður sé almennur hlífðarbúnaður við meðhöndlun á líkum og sóttþreinsun á þeim búnaði sem komist hefur í snertingu við lík. Almennur hlífðarbúnaður er:

- Hlífðarsloppar
- Einnota hanskar
- Hlífðargleraugu og -grímur. Ef hætta er á að líkamsvessar geti borist á starfsmann skal nota grímu og hlífðagleraugu. Búnaðurinn skal taka mið af eðli og alvarleika smitefnis sem kann að stafa frá líkinu.

Kröfur um hreinlæti í líkgeymslum

Vaskur og sápa þurfa að vera til staðar í líkgeymslum svo hægt sé að stunda handþvott og aðstaða til að þurrka hendur. Afmarka þarf stað til að setja úrgang og búnað sem notaður hefur verið við umönnun líks. Viðurkennd sóttþreinsandi efni sem eru virk gegn bakteríum, veirum og sveppum þurfa að vera til staðar. Venjulega er almenn hreingerning á líkgeymslunni fullnægjandi.

Meðferð úrgangs og búnaðar

Líta skal á að allur búnaður sem hefur verið í snertingu við lík sé mengaður. Leitast skal við að nota einnota búnað. Margnota búnað skal sóttþreinsa með hita, s.s. með suðu. Sé það ekki mögulegt skal notast við viðurkennd sóttþreinsandi efni. Tau sem nota á aftur skal þvo við 85°C. Úrgang skal setja í sérmerкта ruslapoka.

Varnaraðgerðir utan heilbrigðisstofnana

Dauðsfall á heimili

Heimilt er að annast látinn einstakling á heimili. Verði útfararstofa kölluð til að meðhöndla hinn látna ber starfsmönnum hennar að upplýsa um smithættu og sjá til að hreinlætis sé gætt. Standi lík einhvern tíma á heimili skal halda hitastigi lágu. Leggja ber lík í kistu innan 24 klst. Mikilvægt er koma líki fyrir á stofnun þar sem unnt er að halda því köldu, helst við 4°C.

Dauðsfall utan heimilis og stofnana

Mikilvægt er að viðbragðsaðilar (sjúkraflutningsmenn, lögregla og aðrir) komist ekki í snertingu við líkamsvessa frá líki. Leiki grunur á smitnæmum sjúkdómi sem þarfnast sérstakrar aðgátar, þarf að tryggja öryggi og leita aðstoðar lögreglu ef með þarf. Einnig þarf að tilkynna um slíkt til sóttvarnalæknis eða umdæmislæknis sóttvarna sem gefa nánari leiðbeiningar.

Uppgröftur á líki

Við uppgröft á líki skal nota almennan hlífðarbúnað s.s. hanska og hlífðarfatnað. Ef vitað er um alvarlegan smitsjúkdóm eða leiki grunur um hann skal leita ráða hjá sóttvarnalækni um frekari sóttvarnaráðstafanir.

Flutningur á líki

Til að koma í veg fyrir að lík víxlist er mikilvægt að þau séu rétt og tryggilega merkt með nafni, fæðingardegi, kennitölu og dánardegi og að merkingin sé áföst líkinu. Einnig þarf að merkja kistu með sambærilegum hætti. Tryggja þarf að ekki komi til leki frá líkinu og því þarf að forðast hristing og þrýstingsbreytingar. Flutning þarf að framkvæma á sem skemmstum tíma við lágt hitastig. Til þess að koma í veg fyrir leka frá líki skal búa um það með plasti, líkpokum eða öðru vatnspéttu efni. Umbúnaðinum ber að eyða og lök sem nota á aftur skulu þvegin í þvottavél við 85°C eða þau soðin.

Geymsla á líki

Ábyrgðaraðili heilbrigðisstofnunar skal sjá til þess að sá sem látist hefur sé varðveittur í eigin herbergi þar sem hiti fer ekki yfir 4°C. Samsvarandi skylda hvílir á þeim sem ber ábyrgð á líkherbergjum, móttökukapellum eða samsvarandi rými í tengslum við kirkjugarða. Ef lík er varðveitt af einkaaðilum fram að greftri eða brennslu skal það varðveitt við lágt hitastig og aldrei yfir 25°C. Við sérstakar aðstæður svo sem farsóttir eða aðra óvænta atburði skal fylgja sérstökum viðbragðsáætlunum sóttvarnalæknis og almannavarnadeildar ríkislögreglustjóra.

Reykjavík, júní 2018

Sóttvarnalæknir